

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА»

для студентів

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 «Соціологія»
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціологія»
вид дисципліни: обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: проф., д.с.н. Ольга КУЦЕНКО.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (місяць, ПІБ, дата) «__» 20__ р.

на 20__/20__ н.р. _____ (місяць, ПІБ, дата) «__» 20__ р.

Розробник: доктор соціологічних наук, професор Ольга КУЦЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри соціальних структур та соціальних відносин

 Олег МАЗУРИК

Протокол № 1 від «31» серпня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол від «31» серпня 2021 року №1

Голова науково-методичної комісії Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

КИЇВ – 2021

1. Мета дисципліни – розвинути у студентів здатність досліджувати та визначати структурні особливості сучасних суспільств, комплексних соціальних явищ і процесів, досліджувати та визначати соціоструктурні ефекти в соціальній поведінці та соціальних відносинах із застосуванням сучасних соціологічних теорій та методологій.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* класичні та провідні сучасні соціологічні теорії суспільства.
2. *Вміти критично аналізувати* публікації, наукові тексти, *узагальнювати й об'єднувати* висновки.
3. *Володіти елементарними навичками* аналізу, узагальнення та систематизації емпіричного матеріалу щодо соціальних явищ і процесів.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна має фундаментальний та проблемно-орієнтований характер, сприяє формуванню професійних знань та вмінь досліджувати сталі форми соціальних відносин, що утворюються у взаємодіях різних груп людей з приводу реалізації інтересів, потреб та цінностей, виробництва, розподілу та споживання суспільних благ, встановлення та зміни певного суспільного порядку. Особливу увагу буде приділено як теоріям соціальної структури і процесів структуризації, так і соціологічній методології соціоструктурного аналізу. Змістовно дисципліна орієнтована на висвітлення соціальних ефектів структурних взаємодій, як-то диференціація соціальної поведінки людей, структурні можливості та обмеження соціальних дій, прояви соціальних нерівностей та дискримінації. Вивчення дисципліни передбачатиме систематичне виконання студентами завдань з аналітичного читання сучасної наукової літератури з дисципліни, аналізу проблемних ситуацій (у тому числі відеоматеріалу), аналізу та узагальнення даних емпіричних соціологічних і статистичних досліджень, підготовки дослідницького проекту з вивчення тенденцій структурних змін. Студенти будуть заохочуватись до виступів в аудиторії, участі в дискусіях, творчої й критичної рефлексії з приводу матеріалу дисципліни.

4. Завдання (навчальні цілі) спрямовані на розвиток здатності студентів ставити та розв'язувати складні завдання та практичні проблеми в сфері соціології, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням основних соціологічних теорій, методологій, класичних і новітніх методів. Вивчення дисципліни сприятиме оволодінню наступними компетентностями:

- СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- СК10. Здатність здійснювати соціологічний аналіз соціальних структур і процесів на мікро-, мезо- та макrorівні
- СК15. Здатність аналізувати зміст і спрямованість соціальних процесів урбанізації та глобалізації та використовувати методи аналізу, порівняння й оцінки методологічної спроможності різних концепцій урбанізації та глобалізації.

5. Результати навчання за дисципліною:

	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
1.1	знати класичні та сучасні теорії соціальних структур і стратифікації	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	10
1.2	знати основні принципи та методи соціоструктурних досліджень	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	10
1.3	знати базові соціоструктурні виміри суспільства та їх можливі соціальні ефекти	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	25
2.1	розуміти специфіку соціоструктурних процесів в їх різних аналітичних вимірах	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	15
2.2	розуміти специфіку соціоструктурних процесів в індустріальних (у т.ч. радянському), постіндустріальних суспільствах та в сучасному українському суспільстві	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	15

3.1.	презентувати результати самостійної роботи, брати участь у дискусіях	семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	5
3.2.	працювати в команді над виконанням творчих завдань	семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	5
4.1	здійснювати самостійно пошук та аналіз соціологічних даних, узагальнювати результати аналізу	семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	15

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1
	Програмні результати навчання (назва)							
RH03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	+	+	+	+	+	+		
RH04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	+	+		+	+	+		+
RH15. Здійснювати соціологічний аналіз соціальних структур і процесів на мікро-, мезо- та макrorівні			+	+	+	+	+	+
RH19. Здійснювати опис й осмислення соціальної, демографічної й економічної статистики та застосовувати методи оцінки, регулювання і прогнозування процесів урбанізації та глобалізації.	+	+	+				+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

Форми роботи	Мін балів	Мак балів	Результати навчання
Участь в обговоренні питань семінару та проблемних ситуацій, участь в дискусіях в аудиторії на основі аналітичного читання та іншої самостійної творчої роботи	6	15	RH1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Підготовка та презентація результатів індивідуальних творчих завдань	15	18	RH1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Контроль у формах дебатів в класі та тестового контролю	6	10	RH1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Контрольна робота з розробки програми дослідження	4	7	RH1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Підготовка і презентація на міні-конференції в класі командного проєкту з дослідження соціоструктурних змін	5	10	RH1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Семестровий підсумок	36	60	
Загальний підсумок з врахуванням іспиту для успішного завершення дисципліни	60	100	

- підсумкове оцінювання іспит: RH 2.1, 2.2, 3.1, 4.1. – максимум 40 балів, мінімум – 24

- умови допуску до підсумкового іспиту: підсумковий семестровий бал не нижче 36 на основі виконання перелічених форм семестрової роботи з оцінками не нижче мінімальних за конкретні форми роботи. Обов'язкове виконання 3-х контрольних робіт. Відвідування лекцій є обов'язковим (мінімум 60% = 8 лекцій).

Студенти мають обов'язково відпрацювати пропуски лекційних та практичних занять в усній та/або письмовій формі за поставленими на занятті питаннями \ творчими завданнями не пізніше 3-х тижнів після пропущеного заняття.

7.2 Організація оцінювання:

1. Контрольна робота у формі дебатів і тестів з тем 1-3 – після теми 3
2. Контрольна робота у формі творчого завдання з розробки методологічної частини програми дослідження з тем 4-8 – після теми 8.
3. Контрольне заняття у формі міні-конференції з презентації командних проєктів з тем 6-15, після теми 15
4. Участь у семінарській дискусії – протягом семестру з тем 1-15.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять

№ теми	Назва теми	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	Вступ. Що означає мислити структурно? Структурно-аналітичний підхід в сучасній соціології. Структурні форми суспільства	2	2	2
2	Система альтернативних теорій соціальної структури, стратифікації та мобільності	2	2	4
3	Теоретичні перспективи соціоструктурного аналізу. Методи соціоструктурних досліджень	2	2	4
	Дебати в класі і контрольний тест	-	2	2
4	Дистрибутивні виміри структури, або чим люди обмінюються? Закони дистрибуції. Ресурси та капітали	2	2	2
5	Культурні виміри соціальної структури, або питання про структури смислів. Ідентичності та соціокультурні мільо	2	2	4
6	Статусна структура суспільства: соціальні позиції, дистанції, проблема статусної консистентності	2	2	4
7	Сучасні соціально-класові структури та способи їх вивчення. Питання про класову агентність	2	2	4
8	Поколіннєвий, віковий та гендерний виміри соціальної структури. Дискримінаційні практики. Питання про інтерсекційність вимірювання	2	2	4
	Контрольна робота з розробки програми дослідження (методологічної частини)	-	2	2
9	Релігійно-конфесійні та расові виміри соціальної структури. Расизм як дискримінаційна практика	-	2	2
10	Регіонально-поселенські, етнічні та громадянські виміри структури. Питання спорідненості, сусідства, солідарності. Етнонаціоналізм як дискримінаційна практика	2	2	4
11	Професійні структури та структури зайнятості: тенденції зміни і способи вивчення	-	-	2
12	Мережеві структури знайомства та довіри. Питання соціального капіталу та факторів (не-)довіри	2	2	4
13	Соціальна структура індустріальних суспільств: особливості радянського суспільства	2	2	4
14	Постіндустріальні соціоструктурні зміни та виклики	2	2	4
15	Соціальна структура сучасного українського суспільства: критичні виміри та сингулярності	2	2	4
	Заключна міні-конференція з презентацією командних творчих проєктів	-	2	4
	<i>Усього</i>	26	34	60

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Семінари – 34 год.

Самостійна робота – 60 год.

9. Рекомендовані джерела:

- Основні:**
1. Бурдые П. Социальное пространство и генезис классов // Бурдые П. Социология социального пространства. URL: http://socioline.ru/files/5/39/sociologiya_socialnogo_prostranstva.pdf - С. 14-49.
 2. Вебер М. Основные понятия стратификации // Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С.А. Макеева. – К., 1999 – с.85 – 106.
 3. Гіденс Е. Соціологія / Пер.з англ. URL: <http://politics.elib.org.ua/pages-cat-173.html> - Розділи 10, 5, 6, 9.
 4. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посібник. Львів : Магнолія 2006, 2007. 328 с.
 5. Ковальська Є., Новосьолова О., Суванова А., Старостіна Ю. Вимірювання соціального статусу особи за допомогою суб'єктивного методу визначення соціального статусу. Соціологічні студії. 2016. №1. С. 24–30.
 6. Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ в современном обществе: опыты западной социологии. – Х.: Изд-во Харьк-го нац. унив-та им. В.Н.Каразина 2000. <http://socnet.narod.ru/library/authors/kuzenko/content.htm>
 7. Куценко О. Образи посттрансформаційної структури українського суспільства // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Матеріали VIII Всеукр. н.-пр. конференції: За ред. Судакова В.І., Куценко О.Д. – К.: Видавничий центр «Логос», 2012. – С. 22-37.
 8. Ленски Г. Статусная кристаллизация: неvertикальное измерение социального статуса. URL: <http://jour.isras.ru/index.php/socjour/article/view/817>
 9. Малиш Л. Принципи та правила вимірювання структурних нерівностей у соціології. Київ : НаУКМА, 2019. С. 99–296.
 10. Райт Е. О. Клас має значення. URL: <http://commons.com.ua/klas-maye-znachennya/>
 11. Симончук О. Соціальні класи в сучасних суспільствах: евристичний потенціал класового аналізу. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. С. 17–162.
 12. Соціологія: Навч. посібник / за ред. С.О.Макеєва. Київ:»Знання», 2005. С. 130–185, 293–302.
 13. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. С. Макеєва. Київ, 2006. 372 с.
 14. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / Пер. с польского. URL: https://www.hse.ru/data/2010/11/01/1223555931/Shtompka_p_sociologiya_analiz_sovremennogo_obshchestva.pdf - Главы 4, 5, 9, 14, 18. (С. 87–114, 140–151, 324–338, 436–438).
- Додаткові:**
15. Алексинська М., Бастрасова А., Харченко Н. Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_635371.pdf
 16. Блау П.М. Различные точки зрения на социальную структуру и их общий знаменатель // Американская социологическая мысль: Тексты. - / Под В. И. Добренькова.—М.: Изд-во МГУ, 1994. http://www.fidel-kastro.ru/sociologia/American.htm#_Toc83369165
 17. Будон Р. Место беспорядка. Критика теорий социального изменения. Москва : Аспект Пресс, 1998. Глава 4; Эпilog.
 18. Бурдые П. Формы капитала // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики. – М.: РОССПЭН, 2004. – С.519–536.
 19. Бурдые П. Практический смысл / Структура, габитус, практика. – М., 2002. Сс. 100-127.
 20. Гидденс Э. Устроение общества: очерк теории структуризации. Москва: Академический проект, 2003. С. 58-73, 239-317.
 21. Головаха Е.И., Панина Н.В. Постсоветская аномия в России и Украине: современное состояние и пути преодоления // Общественные науки и современность. – 2008. - № 6. – С. 5-10. - <http://socnet.narod.ru/library/authors/Ilyin/strata/index.htm>
 22. Ильин В. Государство и социальная стратификация советского и постсоветского обществ (1917-1996 гг.) (Опыт конструктивистско-структуралистского анализа)
 23. Дарендорф Р. Тропы из утопии. К новой ориентации социологического анализа. URL: <http://www.twirpx.com/file/672325/>
 24. Домаранська А.О. Стратифікація населення України згідно з оцінками нерівності. Наукові записки НаУКМА, Том 135. Соціологічні науки. 2012. С.14–18.
 25. Заславская Т.И. Социетальная трансформация российского общества: деятельностно-структурная концепция. Москва, 2002. С. 184-204.
 26. Классовое общество: теория и эмпирические реалии / Макеев С., Куценко О., Оксамитна С., Симончук Е. та ін.. - Киев: ИС НАНУ, 2003. С.11-81, 194-220.
 27. Коулман Дж.С. Взаимосвязь структуры и действия // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики / Сост. В.В.радаев. Москва: РОССПЭН, 2004. С. 159-179.
 28. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/217/076/1232/011KOULMAN.pdf>
 29. Куценко О. Евристичний потенціал концепції соціальної структури Т. І. Заславської. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. №1. 2014. С. 48–61.
 30. Куценко О. К социетальной интеграции или к развитию “параллельных обществ”? (Сравнительное изучение межэтнических взаимодействий). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/89642>
 31. Куценко О.Д. Рыночные изменения в Украине и кристаллизация политико-экономических интересов / Куценко О.Д. // Загальна соціологія. Хрестоматія / За ред.В.Г.Гордяненко. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2006. С.390-402. <http://www.iprog.ru/articles/?id=758>
 32. Леденева А.В. Личные связи и неформальные сообщества: трансформация блага в постсоветском обществе / Мир России. 1997. Т. 6. №. 4. С. 89-106. - http://ecsocman.hse.ru/data/809/947/1219/1997_n4_p89-106.pdf
 33. Лібанова Е. Проблеми нерівності в контексті людського розвитку. – Режим доступу: http://www.cyu.kiev.ua/lp/031p99u/10_1.html
 34. Макеєв С.А. Метаморфоз соціальної структури // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Соціальна інтеграція та соціальні нерівності. Матеріали 5 Всеукраїнської наук.-пр.конференції. Київ: КНУ, ІС НАНУ, 2009. С. 11-17.
 35. Макеєв С.О. Структурна перспектива в сучасній соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 1/2. – С. 27-35.
 36. Мертон Р.К. Социальная структура и аномия // Р.Мертон. Социальная теория и социальная структура. – М.: “Хранитель”, 2000. С.243-276.
 37. Новые социальные неравенства / Макеєв С., Куценко О., Оксамитна С., Симончук Е., Бабенко С., Иващенко О. и др. / Под ред. С. Макеєва. Киев : Институт социологии НАН Украины, 2006.
 38. Оксамитна С. Міжгенераційна класова та освітня мобільність / С. Оксамитна. Київ : НаУКМА; Аграр Медіа Груп, 2011. 287 с.
 39. Панина Н. Фактори національної ідентичності, толерантності, ксенофобії і антисемітизму в сучасній Україні. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. №4. 2005. С. 26–45.
 40. Панина Н.В. Щодо застосування шкали соціальної дистанції у дослідженнях національної толерантності в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 4. – С.2-43 Радаєв В.В., Шкаратан О.И. Социальная стратификация: Учеб. Пособие. – М.: Аспект Пресс, 1996. – <http://socnet.narod.ru/library/authors/Radaev/index.htm>
 41. Прибиткова І. Україна в регіонально-громадянському та національно-мовному вимірі. URL: <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/2014monitoring1.pdf>
 42. Райт Эрик Олин. Марксистские концепции классовой структуры http://scepssis.ru/library/id_608.html
 43. Симончук О. Класифікатор професій ISCO-88: історія розроблення, концептуальні засади, модель операціоналізації, застосування в соціологічних дослідженнях. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 3. С. 24–41.
 44. Симончук О.В. Сприйняття класового конфлікту: досвід емпіричного дослідження / О.В.Симончук // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2013, Т.148. – С. 23 – 29.
 45. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. URL: <http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/enclosed/sorokin.pdf> - С. 230–331.
 46. Стендинг Г. Прекариат: новый опасный класс. URL: <http://www.rulit.me/books/prekariat-novuj-opasnyj-klass-read-402184-1.html> С. 1–16.

47. Теория социальной стратификации в западной социологии. Хрестоматия / Под ред. В.Ильина – <http://socnet.narod.ru/library/authors/ilvin/hrest/hrest-content.htm>
48. Шкаратан О.И. Социология неравенства. Теория и реальность; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. - с. 54-59. <http://nsm-club.me/forum/viewtopic.php?t=623131>
49. Шульга Н.А. Великое переселение народов: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r320.pdf> - С. 3–11, 197–213, 448–454.
50. Шютц А. Смысловая структура повседневного мира. URL: http://socioline.ru/files/5/165/shchyutc_smyslovaya-struktura-povsednevnoy_mira.pdf - С. 132–154.
51. Lareau A. Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life. California, 2nd ed., 2011. P. 4-8, 14-15, 31, 35-36.
52. Esping-Andersen G. The Structural Basis of postindustrial Economy. URL: https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/ESPING_Social_Foundations_of_postindustrial_economies.pdf - P. 6–10, 99–119.
53. Grusky D.B., Hill J. Inequality in the 21st Century: A Reader. Boulder, CO: Westview Press, 2017.
54. Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective / Ed. by David B. Grusky, Katherine R. Weisshaar. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780429494642/social-stratification-david-grusky-katherine-weisshaar>